

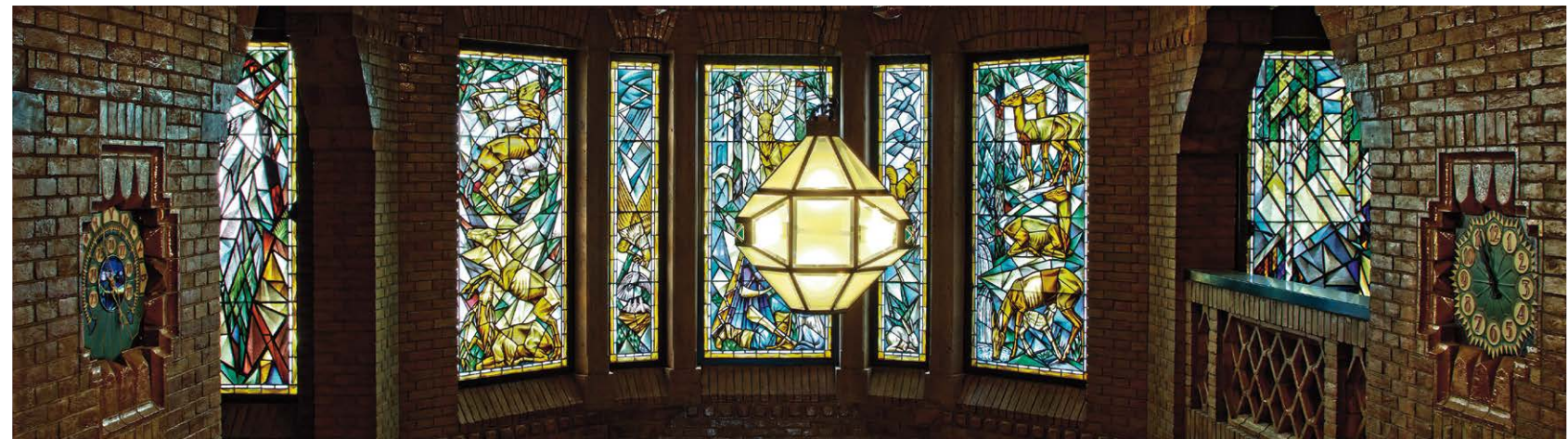
Iconische huizen in Nederland

Jachthuis Sint Hubertus

Icoon van De Hoge Veluwe

Natascha Drabbe neemt ons mee naar de meest iconische huizen uit de twintigste eeuw in Nederland. In deze aflevering bezoeken we Jachthuis Sint Hubertus van H.P. Berlage. Waar de architect doorgaans garant stond voor rationele, zakelijke ontwerpen, zoals de Amsterdamse Koopmansbeurs, toonde hij met het Jachthuis, het buitenverblijf van het echtpaar Krölller-Müller, juist een overdaad aan aandacht voor het ambacht.

Fotografie | Jan Bartelsman, Rooytwins.com

Gasten ontvangen én imponeren in hun Jachthuis, dat was het doel van het steenrijke echtpaar Anton en Helene Krölller-Müller. Hiervoor verleenden ze de opdracht aan Hendrik Petrus Berlage (1856-1934). De architect ontwierp het landhuis begin 1915. De bouw werd voltooid in 1920.

Anton en Helene

Anton Krölller (1862-1941) was een geboren en getogen Rotterdammer die zijn beroemdheid vandaag de dag vooral dankt aan zijn echtgenote Helene Krölller-Müller (1869-1939), maar die in zijn eigen tijd een fenomeen was. Hij begon in 1884 bij Wm H. Müller & Co in Rotterdam te werken, een onderneming die per schip ijzererts uit Bilbao doorvoerde naar de ijzer- en staalfabrieken in het Duitse Ruhrgebied. Het bedrijf was eigendom van Helenes vader en Antons tien jaar oudere broer Willem. Toen Antons broer ernstig ziek werd, vroeg Wilhelm Müller in 1888 aan Anton om met zijn dochter te trouwen. Vader Müller overleed een jaar later volkomen onverwachts, waardoor Anton op 27-jarige leeftijd de leiding kreeg over de onderneming.

In 1907 verhuist Anton Krölller het hoofdkantoor van Rotterdam naar Den Haag. Helene start in die tijd met het verzamelen van kunst en Anton begint met het investeren in landgoederen op de Veluwe. Voor de kunstverzameling van Helene koopt hij een belendend pand aan het Lange Voorhout. In 1913 wordt daar het Museum Krölller geopend: het eerste moderne kunstmuseum van Nederland.

De legende van Sint Hubertus

In de hal van het jachthuis vallen de glas-in-loodramen van de Duitse schilder en lithograaf Artur Hennig direct op. De kunstenaar kreeg de opdracht om de legende van Sint Hubertus, de beschermheilige van de jagers, in beeld te brengen. Volgens het verhaal geniet Hubertus ten volle van het weelderige wuften hofleven en vooral van de wilde, onstuimige jachtpartijen in de wouden van de Ardennen zonder zich om God of het gebod te bekommeren. Als Hubertus in het jaar 683 op Goede Vrijdag - de sterfdag van Christus - op jacht gaat met zijn kruisboog in de bossen van de Ardennen, verschijnt aan hem, na een lange

en afmattende tocht, een hert met een stralend kruis tussen het gewei. Hubertus lijkt door de bliksem getroffen te worden. Volgens de legende bekeerde Hubertus zich na deze gebeurtenis tot het christendom en trok hij zich terug in gebed en afzondering. Het was Helenes bedoeling om deze boodschap aan de bezoekers van het jachtterrein mee te geven: *wijsheid en bezonnenheid moeten zegevieren boven de aardse genoegens en verlangens*. Het moment van inkeer is verbeeld in het middelste raam.

Natascha Drabbe, architectuurhistoricus en bewoner van het vermaarde Van Schijndelhuys in Utrecht is directeur en oprichter van Iconic Houses, een internationaal netwerk van eigenaren en beheerders van architectonisch bijzondere huizen uit de twintigste eeuw die de instandhouding van modern erfgoed nastreven. De website iconichouses.org dient als platform voor ruim honderdvijftig Iconic Houses over de hele wereld, waarvan er maar liefst 23 in Nederland staan. De huizen zijn

allemaal (op afspraak) te bezoeken en in sommige mag zelfs overnacht worden.

NATASCHA DRABBE

De eetkamer laat goed zien hoe Berlage bakstenen toepaste. De wanden zijn van witgrijs geglazuurde baksteen. Het plafond bestaat uit gemetselde cassettes in de kleuren blauw, geel, rood en wit. De ruimte is niet heel groot want Helene hield niet van al te grote gezelschappen.

Kort na de plaatsing van de ramen liet Helene ze echter alweer verwijderen, omdat ze te weinig licht in de hal doorlieten, waardoor de architectuur niet volledig tot zijn recht kwam. De tweede reeks die Hennig ontwierp, was aanmerkelijk lichter en mocht blijven. De oorspronkelijke afgekeurde serie is altijd bewaard gebleven en heeft in de foyer op de eerste verdieping van het nieuwe Park Paviljoen een nieuwe plek gekregen. Dit paviljoen is in 2019 geopend.

Gesamtkunstwerk

Waar Berlage doorgaans van zijn opdrachtgevers alleen de opdracht kreeg voor het ontwerpen van een gebouw, ontwierp hij voor het Jachthuis het complete interieur - zelfs tot het bestek aan toe. Ook de directe omgeving, het park met een flinke vijverpartij, ontwierp hij, net als de brug over een uitloper van die vijver. Deze bundeling van vele kunstvormen maakt het Jachthuis tot een *Gesamtkunstwerk*. Er is met een extreem geometrische precisie aan de natuursteenelementen, geglazuurde

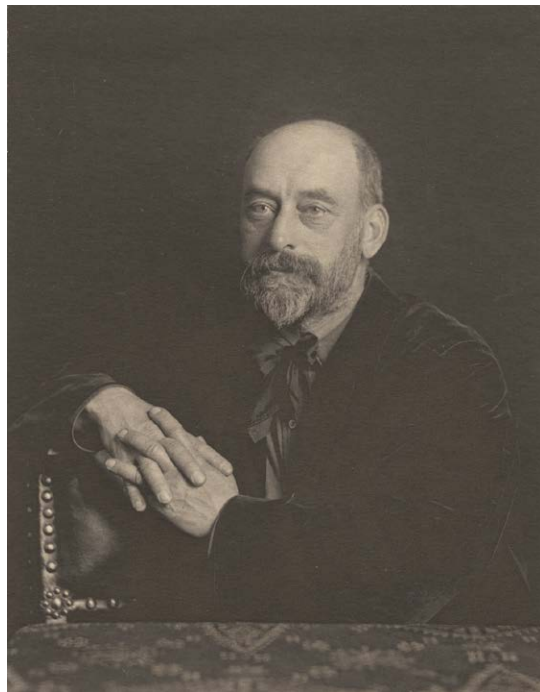
tegels, cassetteplafonds, schilderijen, sculpturen, aardewerk en geïntegreerde toegepaste kunst gewerkt. Naast Berlage heeft er een stoet aan kunstenaars en ontwerpers aan het resultaat bijgedragen. Daarbij kunt u denken aan Chris Lebeau, Bart van der Leck, Joseph Mendes da Costa en Henry Van de Velde.

Helene en Anton Kröller-Müller op een foto uit 1888.

Berlage ontwierp voor het Jachthuis een Gesamtkunstwerk

Portret van architect Hendrik Petrus Berlage.

De muren in de werkkamer van Anton zijn opgetrokken in geglaazuurd baksteen, voornamelijk in groene kleur. De open haard is voorzien van een ingebouwde klok. Antons kamer is gedecoreerd met jachttrofeeën.

Het Jachthuis kent veel moderne uitvindingen

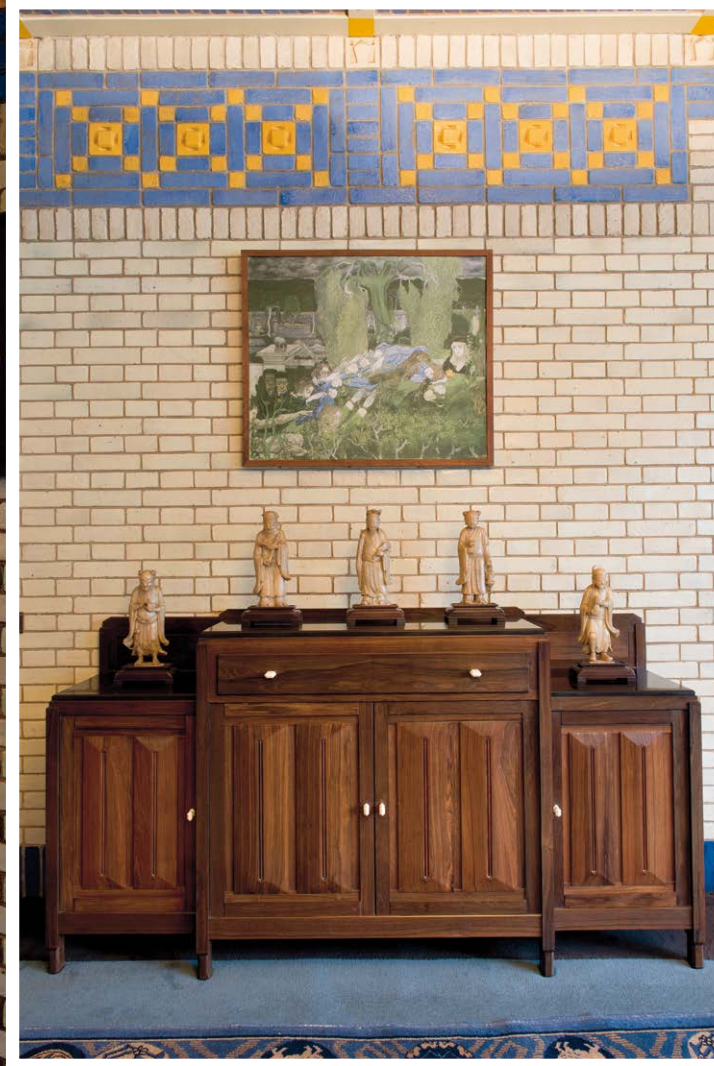
Het Jachthuis kende verder veel moderne uitvindingen: er was centrale verwarming, een centraal stofzuigsysteem, de elektrische klokken werden centraal aangestuurd en de sigaren van de heer des huizes werden in een speciale kast in de juiste conditie gehouden, de zogenaamde 'humidor'.

Helenes werkkamer werd ook wel de Blauwe Kamer genoemd. De vloer is blauw en de plafondcassettes geel met blauw. Het Chinese vloerkleed is voorzien van een blauwe rand. Haar bureau staat in de erker die niet in het oorspronkelijke plan van Berlage stond. Helene eiste dat de erker er zou komen.

Helenes werkkamer kijkt uit op de theekoepel

Meerdere theekamers

Naast Helenes werkkamer is een theekamer waar vaak in een grote kring met dames thee werd geschonken en gedronken. Haar werkkamer kijkt uit op een klein rond bouwwerkje aan de rand van de vijver: de theekoepel. De meest bijzondere theekamer van het Jachthuis - én van heel Nederland waarschijnlijk - bevindt zich echter boven in de toren, waar Helene van zowel haar thee als van het weidse uitzicht kon genieten. Die torenkamer is via een trap, maar ook met een lift te bereiken. Deze lift was in een particulier huis in Nederland de eerste in zijn soort. Nadat Helene in 1913 in Florence was geweest en daar het Palazzo Vecchio met zijn markante toren gezien had, was een toren bij het landhuis haar grote wens.

Brek met Berlage

Helene Kröller-Müller was een zeer eigenzinnige vrouw met uitgesproken ideeën over wonen. Ze drukte behoorlijk haar stempel op het ontwerp en zonder haar zou het Jachthuis er niet geweest zijn, zoals het nu is. Zo hield zij niet van grote gezelschappen. Ze wilde met haar gasten contact houden en daarom realiseerde zij een (relatief) kleine eetkamer waar maximaal zes personen aan tafel plaats konden nemen. Ze was sociaal, ze betaalde haar personeel goed, maar alles moest wel op haar manier gebeuren. Haar privévertrek is vrij spartaans en haar slaapkamer kent in tegenstelling tot die van haar man geen luxe. Ze sliep in een bedstee, maar dan wel met een schilderij van Bart Van der Leek boven haar bed. Alles is naar de essentie teruggebracht. Omdat Berlage zonder concessies aan zijn

ideeën wilde werken, waren er geregeld onenigheden tussen hem en zijn opdrachtgeefster Helene. Die onenigheden zorgden herhaaldelijk voor een aanzienlijke vertraging van het bouwproces. Zo wilde Helene graag de relatie met de natuur beleven door een erker in haar werkkamer te laten plaatsen die zicht bood op de tuin. De uitbouw van een erker paste volgens de architect niet in de symmetrische plattegrond, met de vorm van een gewei met kruis. Het dispuut hierover leidde uiteindelijk tot een breuk tussen Helene en Berlage. Berlage vertrok, waarna de beroemde architect Henry Van de Velde de opdracht afmaakte. Het besluit van Berlage om op te stappen was echter niet zo moeilijk voor hem, omdat hij inmiddels de opdracht voor het Haags Gemeentemuseum aangenomen had.

Helene Kröller-Müller was een zeer eigenzinnige vrouw

Vanaf 1901 was het bij wet verboden om in een bedstee te slapen. Daar trok Helene zich niets van aan, ze was klein van stuk (1.52 m) en ze sliep graag in een bedstee. De bedstee die ze in haar slaapkamer liet bouwen is slechts anderhalve meter lang.

Onenigheden zorgden voor een aanzienlijke vertraging van het bouwproces

Iconische Huizen online

Elke maand organiseert Iconic Houses een exclusieve online rondleiding in een museumwoning van één van haar honderdvijftig leden. In deze serie is er ook een exclusieve tour door Jachthuis Sint Hubertus. De live tours maken deel uit van het programma *Inside Iconic Houses*, waarbij directeuren en conservatoren een kijkje achter de schermen geven. Na afloop is er de gelegenheid om vragen te stellen. Inmiddels kunnen tien rondleidingen comfortabel vanuit het eigen huis teruggekeken worden, zoals het wereldberoemde Fallingwater, het Hortamuseum of het wat minder bekende, maar zeker zo bijzonder Huis Van Wassenhove en Casa Orgánica. De tours zijn te streamen via www.iconichouses.org/shop

De keuken in het Jachthuis was destijds hypermodern. In het cassetteplafond zijn luchtroosters en een afzuigsysteem ingenieus weggewerkt. Verder is er veel kastruimte en een handig doorgeefluik.

Kröller-Müller Museum

Uiteindelijk was Berlage van 1913 tot september 1919 in dienst van Anton en Helene Kröller-Müller. Tijdens de crisisjaren in de jaren '30 raakt het bedrijf van Anton in zwaar weer. Het landgoed De Hoge Veluwe wordt in de stichting Het Nationale Park De Hoge Veluwe ondergebracht. De kunstverzameling wordt in 1928 eigendom van de Kröller Müller Stichting. In het park wordt in 1938 het Kröller Müller Museum geopend, ontworpen door Henry van de Velde. Uiteindelijk verhuizen Anton en Helene in 1937 vanuit Wassenaar naar Jachthuis Sint Hubertus, waar ze hun laatste dagen slijten. ■